

Potpukovnik
VEROLJUB JEREMIĆ

Upotreba oklopnomehanizovanih jedinica u operacijama protiv vazdušnih desanata

Gledišta u velikim armijama o vertikalnom manevru i težnja ka njegovom brzom razvoju upućuju na to da se toj dimenziji borbenih dejstava pridaje velik značaj. Vazdušni desanti su veoma značajan činilac u ostvarivanju iznenađenja, izvođenju manevra i udaru na velikoj dubini, naročito u početnom periodu rata. Radi što dubljih prodora i brzog tempa nastupanja, verovatno bi sve operacije počinjale i završavale se primenom vertikalnog manevra.

Naša strategija takođe ističe značaj desanata: »Manevar vazdušnim putem, koji je u prošlom ratu bio rijetkost, danas je jedan od najznačajnijih činilaca od kojih zavisi tzv. strategijska pokretljivost, i svakodnevno bi se primjenjivao u operativnim i taktičkim dejstvima... Strategijska pokretljivost savremenih armija vazdušnim putem danas je takva i tolika da gotovo nema tačke na Zemlji koju napad ne bi mogao ugroziti vazdušnodesantnim jedinicama«.¹

U tom pogledu najviše su usavršene sovjetska i američka armija. Upotrebu vazdušnih desanata one masovno proveravaju na svim vežbama i manevrima, a isto tako i u lokalnim ratovima, raznim intervencijama i kriznim situacijama.

Opšta obeležja vazdušnodesantnih jedinica i desanata

Vazdušnodesantne jedinice su najpokretljiviji deo kopnenih snaga. Sposobne su da se brzo prebace na velike daljine i obučene

¹ N. Ljubičić: *Opštenarodna odbrana — strategija mira*, VIZ, Beograd, 1976, str. 162. i 166.

su za desantiranje samostalno ili u sadejstvu sa drugim delovima oružanih snaga. Vazdušnodesantne jedinice su izrazito ofanzivne snage različitog sastava i jačine koje su namenjene za izvršavanje različitih zadataka. U armijama velikih sila zapaža se težnja ka njihovom stalnom razvoju i povećavanju (po obimu i strukturi), što potvrđuju doktrine tih armija i iskustva iz njihove upotrebe. Teži se stalnom povećavanju borbenih mogućnosti vazdušnodesantnih jedinica i njihovom ososobljavanju za izvršavanje svih borbenih zadataka. To se postiže, osim ostalog, uvođenjem u naoružanje većeg broja lakih tenkova, oklopnih transportera, protivoklopnih raketa, artiljerijskih oruđa i raznih sredstava PVO. U toku upotrebe vazdušni desanti imaju snažnu aviopodršku (avijacija i helikopteri za protivoklopnu borbu), a budući da su osposobljeni i za brzo zaprečavanje (distanciono miniranje i iz helikoptera), znatno su otporniji i žilaviji. Načelno, vazdušnodesantne jedinice moraju biti osposobljene za duža dejstva u protivnikovoj pozadini, dok ne pristignu snage s fronta.

Vazdušni desanti se upotrebljavaju za postizanje različitih zadataka i ciljeva: sadejstvo sa snagama na frontu i avijacijom u zahvatu glavnog operacijskog pravca radi zauzimanja važnih položaja i objekata; za brzu eksploataciju učinaka udara nuklearno-hemijskim oružjem; za stvaranje uslova za uvođenje u borbu svežih snaga i radi izvršenja samostalnih, posebnih zadataka. Prioritet tih zadataka i ciljeva zavisi od uslova u kojima se operacija izvodi (nuklearni ili konvencionalni rat), od angažovanih snaga, podrške i zemljišta.

Prema vrsti transporta i načinu desantiranja vazdušni desanti se dele na: padobranske, avionske sa sletanjem, helikopterske sa sletanjem i iz položaja lebdenja, i na kombinovane, a s obzirom na jačinu snaga i značaj, na *strategijske, operativne, taktičke i specijalne*.²

Strategijski vazdušni desanti se izvode načelno na dubinama od 600 do 800 km, ali ima primera kada se izvode i na 250 do 300 km od fronta, a to znači da jačina i dubina desantiranja zavise prvenstveno od karaktera i značaja cilja.

Operativni vazdušni desanti se izvode na dubini od 300 do 400 km i većoj. Međutim, nekad su se izvodili i na dubinama od 60 do 150 km. To se dešavalo uglavnom kada je svrha desanta bila da se jedinicama s fronta omogući brzo savlađivanje značajnih objekata i linija u operativnoj dubini.

² *Vojna enciklopedija*, VIZ, Beograd, 1971, tom 2, str. 398.

Taktički vazdušni desanti se predviđaju i izvode na operativno-taktičkim pravcima dejstva. Njihova masovna primena može da se očekuje u svim vremenskim i zemljišnim uslovima. Jačina i sastav se kreću do 1/3 snaga mehanizovane ili pešadijske divizije (od čete do puka, a načelno do ojačanog bataljona). Dubina taktičkih desanata je 50 do 100 km, a u konvencionalnim uslovima i 15 do 35.

Specijalni vazdušni desanti se upotrebljavaju za izvršavanje različitih zadataka u protivnikovoj pozadini — izviđanje, obezbeđenje rejonu za spuštanje drugih desanata, za izvođenje prepadnih dejstava, upravljanje artiljerijskom vatrom, radi diverzija i sabotaza, širenja panike, za dezorganizovanje veza i komandovanja i dr. Izvode se na svim dubinama, samostalno ili u sklopu taktičkih, operativnih i strategijskih desanata.

Obeležja borbenih dejstava vazdušnih desanta uglavnom su: velika operativna pokretljivost, sposobnost da dejstvuju i u najsloženijim situacijama (upotreba NH-oružja i dr.), mogućnost da ostvare visok stepen iznenađenja (po vremenu, cilju i prostoru), velika vatrena moć i silina udara, psihološki uticaj na protivnika, agresivnost i preuzimanje inicijative. Međutim, imaju i slabih strana: zavise od meteoroloških uslova, osetljivi su i ranjivi za vreme prevoženja i iskrcavanja (do prikupljanja i sređivanja na zemlji), zbog velikog intenziteta borbenih dejstava, relativno brzo se iznurava živa sila i na kraju veoma je skupo njihovo opremanje i dugotrajno obučavanje na savremenim sredstvima ratne tehnike. U toj obuci ne sme da se improvizuje.

Operacije protiv vazdušnih desanta

Doktrina i strategija našeg opštenarodnog odbrambenog rata uvažavaju sva savremena dostignuća u domenu vojne teorije i prakse i pouke iz lokalnih ratova. No, naši pogledi i praktična rešenja, kad je reč i o vazdušnim desantima, zasnivaju se pre svega na koncepciji i doktrini opštenarodnog odbrambenog rata koji bismo vodili protiv bilo kojeg agresora. U tom smislu su naša doktrinarna opredeljenja jasna: »Zahvaljujući poratnom razvoju borbene i transportne avijacije, osobito blagodareći razvoju helikoptera različite nosivosti i namjene, mogućnosti u pogledu upotrebe vazdušnih desanata su ogromne. Ukoliko bi neki agresor stupio u dejstvo na jugoslovenskom tlu, valja očekivati masovnu upotrebu tih snaga«.³

³ N. Ljubičić: *Opštenarodna odbrana — strategija mira*, VIZ, Beograd, 1976, str. 166.

U napadnim operacijama protivnik upotrebljava vazdušne desante različite vrste i razmere i, u načelu, onde gde ima izgleda da uspe. Od samog početka rata mogu da se očekuju vazdušni desanti strategijskih razmera, a posebno kada je reč o agresiji s radikalnim ciljem. Naročito bi bile velike mogućnosti za primenu taktičkih vazdušnih desanata. Agresija na našu zemlju s njihovom primenom u svim oblicima oružane borbe znatno bi usložila organizaciju naše odbrane. Dejstva protiv vazdušnog desanta mogu da budu osobito složena u uslovima iznenadne agresije, a manje složena ako je naš sistem opštenarodne odbrane potpuno razvijen i ako im se suprotstave svi njegovi elementi. Dejstva protiv vazdušnih desanata u ONOR-u na našem prostoru u celini uzev su od strategijskog značaja za naš sistem opštenarodne odbrane.

Operacija protiv vazdušnih desanata je vrlo složen oblik borbenih dejstava. Uspeh operacije zavisi od toga kako su objedinjena borbena dejstva delova oružanih snaga i svih drugih struktura opštenarodne odbrane (na prostoru i u određenom vremenu). Može se reći da borbena dejstva prema svom značaju, ciljevima i sveobuhvatnosti danas uveliko izlaze iz okvira klasične protivdesantne borbe. Ona bi se načelno izvodila u sklopu operacije koju izvode strategijske ili strategijsko-operativne grupacije, a ređe samostalno, pa bi se stoga u borbi angažovale pre svega snage one grupacije u čijoj bi zoni desant bio izveden.

Da bi se operacija uspešno vodila treba stvoriti uslove da se vazdušni desant što pre razbije ili uništi i da se spreči njegovo sređivanje i spajanje sa snagama na frontu. Izuzetno, kada je odnos snaga nepovoljan, njen cilj može da bude ograničen a to je blokiranje vazdušnog desanta. Od svake borbene situacije u desantnoj zoni i na širem prostoru oko nje zavise cilj operacije i način njenog izvođenja.

Ovde ćemo naglasiti samo one činioce koji su za operacije protiv vazdušnog desanta od većeg značaja: protivnik je najčešće u mogućnosti da bira najpovoljnije uslove upotrebe vazdušnog desanta (u pogledu vremena i prostora); desant može da se izvodi u različitim uslovima opšteg odnosa snaga (na desantnoj prostoriji), ili samo u nekim elementima; i operacija se najčešće izvodi u uslovima protivnikove prevlasti u vazduhu, što otežava grupisanje snaga i njeno izvođenje. Kada je reč o našem ratištu, osim opštih uslova treba imati na umu neke osobenosti: gustina naseljenosti i komunikativnosti većeg dela naše zemlje je ispod proseka Srednje Evrope, a ravničarsko i brdsko-planinsko zemljište pogoduje upotrebi desanata svih vrsta; operacije protiv desanata bi se izvodile na stra-

tegijski i operativno značajnim prostorijama i objektima i u njima bi se morale angažovati sve raspoložive snage i sredstva; uspeh bi svakako zavisio od angažovanja obe komponente oružanih snaga i u njihovom sklopu, od sadejstva vidova, rodova i službi.

Oružane snage stoga moraju biti pripremljene za izvođenje protivdesantnih operacija u svim oblicima oružane borbe. One su nosilac dejstava u operacijama protiv strategijskih i operativnih desanata na najvažnijim prostorijama i odgovorne su za njihovo organizovanje i izvođenje. U operacijama protiv operativnih desanata najčešće se upotrebljavaju snage kopnene vojske, a u sklopu njih oklopnomehanizovane jedinice kao osnovna udarna snaga. U tim operacijama značajan udeo imaju i snage teritorijalne odbrane.

Pešadijski združeni taktički sastavi (pukovi i brigade), artiljerija, artiljerijske raketne jedinice PVO, inženjerija i ostali rodovi i službe izvršavaju zadatke postavljene u proceni uslova za vođenje operacije protiv desanta, a ratno vazduhoplovstvo i protivvazдушna odbrana dobijaju razne zadatke, posebno u operacijama protiv strategijsko-operativnih desanata. Ratno vazduhoplovstvo i PVO dejstvuju, načelno, po vazdušnodesantnim snagama, transportnoj avijaciji i helikopterima na zemlji i u rejonima ukrcavanja, sprečavaju pripremanje desanta i tuku ga za vreme prevoženja; štite i pružaju vatrenu podršku snagama što sudeluju u operaciji. Nekad su pravovremena i efikasna dejstva protiv operativnog desanta presudna za dalji tok operacije.

U pripremanju i organizovanju operacije na jadranskom pomorskom vojištu (otocima i priobalnom pojasu) učestvuju pre svih drugih udarne pomorske snage. One dejstvuju protiv protivnikovih pomorsko-vazdušnih desantnih snaga. Zbog ograničenosti brzine manevra mogućnosti tih snaga su sužene, pa su usled toga jedinice kopnene vojske i ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane u sastavu ratne mornarice i jedinice teritorijalne odbrane na otocima i obali nosioci borbenih dejstava protiv desanta na akvatoriji.

Snage teritorijalne odbrane su masovna baza za dejstva protiv desanta. Zajedno s jedinicama JNA, one učestvuju u operacijama u zahvatu fronta i u vlastitoj pozadini. U sadejstvu sa odsečenim, ostavljenim i ubačenim jedinicama organizuju i izvode operaciju protiv desanta na privremeno zaposednutoj teritoriji, i to pod mnogo težim uslovima nego u zahvatu fronta i u vlastitoj pozadini.

U operacijama protiv desanata u našem opštenarodnom odbrambenom ratu treba računati i na oružani otpor stanovništva i angažovanje društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog

rada, stručnih organizacija i udruženja i svih drugih činilaca društva. Za vreme spuštanja desanta svi oni odmah stupaju u borbu s njim. Ako se operativni manevar brzo i vešto izvodi može da bude izuzetno značajan, a ponekad može i potpuno da uguši početnu protivnikovu inicijativu.

Operacija je vremenski ograničena. Zato nije svejedno koliko će trajati. Ako joj je osnovni cilj razbijanje vazdušnog desanta, vreme za ostvarenje tog cilja mora se precizno isplanirati, mada je veoma teško sasvim tačno predvideti dan i čas svake operacije. Operacije bi se izvodile na našoj teritoriji, a to, sem drugih prednosti (poznavanje zemljišta, moralni činilac i dr.) omogućuje da se na vreme pripremi prostor, izuče protivmere koje valja preduzeti zbog protivnikove tehničke nadmoći i da se tako stvore što povoljniji uslovi za efikasno i pravovremeno izvođenje borbenih dejstava.

Sadejstvo i komandovanje (zbog veličine desantne prostorije i učešća različitih jedinica i sastava) redovno je vrlo složen proces. Zbog toga se i jednom i drugom već u toku priprema mora pokloniti izuzetna pažnja. Razume se da se sadejstvo i komandovanje moraju razrađivati i uigravati već u toku mirnodopske obuke na komandno-štabnim vežbama.

Operacije protiv vazdušnih desanata u našim uslovima najbolje uspevaju ako su oslonjene i povezane sa ukupnim ljudskim, materijalno-tehničkim i drugim potencijalima teritorije (akvatorije) zahvaćene desantom.

Oklopnomehanizovane jedinice u operaciji protiv vazdušnog desanta

Smatra se da je brzina kojom oružane snage stupaju u borbeni dejstva jedan od osnovnih uslova za uspešno ostvarivanje ciljeva operacije. Vazdušni desanti su najpokretljiviji deo tih snaga, te su i najpodesniji za brza i energična dejstva. U sastavu kopnene vojske oklopnomehanizovane jedinice su najefikasniji nosilac pokreta, vatre i udara. Stoga ih ima u svim združenim sastavima predviđenim za dejstvo protiv krupnih desanata i najčešće se upotrebljavaju kao udarne snage. Njihov je prevashodan zadatak — rasecanje, razbijanje i uništenje glavnih desantnih snaga. Iskustvo nas uči da utvrdimo da od operacija protiv desanata u drugom svetskom ratu uglavnom nisu uspele one u kojima je intervencija oklopnomehanizovanih jedinica protivničke strane kasnila.

Oklopnomehanizovane jedinice u operaciji protiv desanta načelno izvršavaju ove zadatke: nanose udare glavnim snagama desanta i razbijaju ih; rasecaju desant na odvojene delove; nanose što veće gubitke u prvoj fazi napada; sprečavaju desant da ne zauzme povoljne položaje i objekte; privremeno blokiraju desant, ako je on jačeg sastava; uništavaju razbijeni desant ako se u operaciji angažuju isključivo za borbu sa njim, i brane najvažnije objekte na desantnoj prostoriji (izuzetno). Kada su u sastavu glavnih snaga za borbu s vazдушnim desantom, prirodno je da će im osnovni zadatak u operaciji biti borba sa desantom, a kada su van njih, u sastavu združenih taktičkih sastava (operativnih ili strategijskih), to im je jedan od zadataka. Da bi izvršile zadatke i da bi se najbolje iskoristile sve njihove prednosti, neophodno je pre svega da se oklopnomehanizovane jedinice blagovremeno pripreme za to i da se s njima umešno komanduje. One treba da su raspoređene blizu desantne prostorije (objekta), a ako su neizvesni mesto i vreme spuštanja desanta, moraju biti u takvoj pripravnosti da se uvek mogu prve uputiti i stupiti u dejstvo protiv desanta razume se, u sadejstvu s jedinicama ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane.

Priprema operacije

Operacije protiv vazдушnih desanata se, načelno, uvek planiraju. Opseg, sadržaj i način njihovog pripremanja zavise prvenstveno od toga da li se ono sprovodi u miru ili u ratu. Vrlo su značajne mirnodopske pripreme i oružanih snaga i svih drugih činilaca društva. Ako se operacije pripremaju u toku borbenih dejstava, obično su sastavni deo svih priprema strategijske odbrambene operacije.

Pripreme moraju biti sveobuhvatne, planske, organizovane, pravovremene i usklađene. Shodno osnovnim obeležjima desanata, često se operacija organizuje i priprema u ograničenom vremenu i u složenim uslovima. Na opseg i sadržaj priprema oklopnomehanizovanih jedinica utiču: vreme, njihova uloga, mesto, zadaci i uloga ostalih snaga koje sudeluju u operaciji; veličina desantne prostorije i prirodne, geofizičke, urbane i druge njene osobenosti i jačina i vrsta desanta. Prema obimu, sadržaju i načinu izvršenja, pripreme za operaciju mogu da budu *blagovremene* ili *delimične* (kada nema dovoljno vremena). Njihovi nosioci su komande koje su unapred za to određene ili operativni sastavi.

Komande oklopnomehanizovanih jedinica rade po istom redosledu kao i kada se pripremaju druge operacije. Operacije se plani-

raju za desantne prostorije na kojima se mogu očekivati strategijski ili operativni desanti. Jedan od najsloženijih problema iz pripremnoeg perioda je procena protivnika, pogotovo njegovih namera, jer on ima početnu inicijativu u pogledu i mesta i vremena. Pošto je situacija procenjena komandant donosi odluku. Ona sem ostalog sadrži: vreme, snage i sredstva za organizovanje vazdušnog osmatranja i javljanja, jačinu snaga na desantnoj prostoriji i njihove zadatke, jačinu snaga koje izvede napad na desant (pravci upotrebe, postupni zadaci, jačina rezerve i pravci intervencije); jačina i zadaci snaga za podršku; inženjerijsko obezbeđenje desantne prostorije i organizacija komandovanja i sadejstva.

Plan operacije se radi za svaku desantnu prostoriju posebno ako se za svaku od njih određuju i posebne snage, a izrađuje ga komanda koja rukovodi operacijom. On se radi po fazama izvođenja operacije, a detaljnije za najkritičniju fazu desanta. Plan sadrži osnovne izvršiočeve zadatke i načelno obuhvata: verovatne rejone i mogućnosti spuštanja desanta; zadatke i ciljeve usklađenog dejstva svih snaga koje učestvuju u operaciji po etapama borbe; linije razvoja za napad: rejone vatrenih položaja sredstava podrške i protivvazdušne odbrane; raspored ostalih elemenata borbenog poretka; elemente sadejstva; rejone komandnih mesta i signale; angažovanje stanovništva i ostalih društvenih struktura u borbi sa desantom.

Inženjerijsko obezbeđenje podrazumeva protivdesantno zaprečavanje svim mogućim sredstvima. Ono mora da je žilavo, dugotrajno i pripremljeno u miru. Tereni pogodni za spuštanje vazdušnog desanta se zaprečavaju tako da budu nepodesni za prizemljenje letelica, pa su one prisiljene da sleću u rejone pogodne za dejstvo naših jedinica. Izrada solidno utvrđenih i maskiranih objekata za protivdesantne snage i njihovo vatreno dejstvo su vrlo značajni za njihovu otpornost i efikasnost.

Organizacija sadejstva je veoma važna i složena aktivnost u operaciji, jer se njime objedinjuje dejstvo velikog broja različitih jedinica oružanih snaga i organa društveno-političkih zajednica i organizacija na desantnoj prostoriji. Sadejstvo je uslovljeno obimom operacije, jačinom angažovanih snaga i učešćem činilaca izvan oružanih snaga. Cilj sadejstva je da se usklađuje aktivnost svih angažovanih snaga i sredstava po vremenu, objektima i načinu dejstva. Usklađuje se sadejstvo; snaga operativnog poretka (avijacije, artiljerije i artiljerijsko-raketnih jedinica protivvazdušne odbrane); sa susedima; između pojedinih vidova i rodova; saradnja sa društveno-političkim zajednicama i samoupravnim strukturama. Elementi sadejstva se unose u plan operacije i služe kao osnova za rukovođenje

i komandovanje. Na sadejstvo utiču: osobenost sastava elemenata operativnog poretka, vođenje borbe u vrlo složenim uslovima, česte i brze promene situacije i uvođenje jedinica u borbu po delovima.

Precizna podela ciljeva, utvrđivanje jedinstvenih signala i određivanje zona dejstva avijacije na desantnoj prostoriji osnova su sadejstva kopnenih snaga sa ratnim vazduhoplovstvom i protivvazdušnom odbranom. Sadejstvo s ratnom mornaricom i ratnom rečnom flotilom obuhvata, načelno, i prevoženje delova oklopnomehanizovanih jedinica (ako je potrebno), podršku u toku prelaska vodenih prepreka, njihovo učesće u vazdušnom osmatranju, javljanju i protivvazdušnoj odbrani, i organizaciju veze.

Komandovanje u operaciji je složeno i osobeno. Na to utiče velik broj raznovrsnih jedinica (po veličini, nameni i naoružanju, posebno jedinica i štabova teritorijalne odbrane), društveno-političkih i drugih zajednica i organizacija, organizacija udruženog rada i drugih delova društva. S obzirom na različitu materijalno-tehničku opremljenost i osposobljenost svih učesnika za komandovanje, pretpotčinjavanje i ojačavanje jedinica, komanda koja rukovodi operacijom treba da osigura neprekidnost i usklađenost komandovanja u toku cele operacije. Osim toga, komandovanje u operaciji protiv desanta je složeno i zbog vremena, odnosno brzog donošenja odluka i promena situacije. Da bi bilo efikasno i neprekidno, treba blagovremeno preduzeti i sve druge organizacijske, tehničke i protiv-elektronske mere i obezbediti da sva sredstva veze sigurno i neprekidno rade.

Dovođenje i grupisanje snaga

Snage se grupišu prema osnovnoj zamisli o izvođenju operacije. Njihova jačina i sastav treba da osiguraju uspešnu borbu sa desantom, brz manevar i snažan udar po njegovim glavnim snagama. Dobro je da budu različitog sastava, s tim što su nosilac udara snage kopnene vojske, a avijacijske su nosilac podrške i zaštite. Jačina i sastav treba da omoguće njihovo angažovanje na širem prostoru, odnosno na više desantnih rejonu.

Gotovo uvek je otvoreno pitanje kako i gde da se snage grupišu da li da se one manje i slabije rasporede na desantnoj prostoriji, a jače na manjoj ili većoj udaljenosti od osnovnih objekata ili obrnuto. Dobar raspored je onaj koji osigurava najpovoljnije uslove za što brže uvođenje jedinica u borbu i što manje gubitke od neprijateljskog dejstva iz vazduha, zaštitu od dejstva nuklearno-

hemijskog oružja i upornu odbranu najvažnijih pravaca i objekata na desantnoj prostoriji. Namenske snage operativnog poretka grupišu se u skladu s njihovim zadacima i ulogama, a najviše se pažnje posvećuje načinu čuvanja glavnih snaga od velikih gubitaka i bržem uvođenju glavnih snaga u borbu u vreme spuštanja i sređivanja desanta.

Načelno, deo snaga uvek treba da je na desantnoj prostoriji kako bi branio važne objekte i rejone, jer one mogu najuspešnije da tuku desant u času njegovog spuštanja i sređivanja i da mu tako onemoguće da osvoji prostor koji mu je potreban za dalja dejstva.

Glavne snage što su određene za napad raspoređuju se u neposrednoj blizini desantne prostorije, u rejonima koji su povoljni za brzo manevrisanje i razvijanje za napad. To osobito važi za oklopnomehanizovane jedinice kojima je osnovni zadatak da blagovremeno dejstvuju na najugroženijim odsecima desantne prostorije. Raspoređivanjem snaga na desantnoj prostoriji ili u njenoj blizini postiže se nešto što je vrlo značajno: dobija se u vremenu, izbegava se dejstvo lovačko-bombarderske avijacije koja štiti i podržava desant i drugo. Oklopnomehanizovane jedinice načelno se razmeštaju rastresito i treba da su valjano maskirane i ukopane i da im je odlično organizovan sistem vatre.

Ako se snage grupišu dalje od desantne prostorije, treba voditi računa o tome da se tom udaljenosti ne dovodi u pitanje njihovo blagovremeno stupanje u borbu posebno kad su posredi oklopnomehanizovane jedinice. Veća udaljenost istina pogoduje većoj i boljoj zaštiti i manjem riziku u pogledu gubitaka, ali zato ima i ozbiljne nedostatke — ugrožavaju se brzina upotrebe snage, a ona je najvažniji uslov razbijanja desanta i nastupanje ka desantu, koje sledi u vreme kada je vazduhoplovna podrška desantu najveća.

Da bi se u dovođenju oklopnomehanizovanih jedinica ka desantnoj prostoriji što manje rizikovalo, biraju se prikriveni putevi, pokret se izvodi u više pravaca, većom brzinom i u manjim sastavima, uz zaštitu avijacije.

Nameće se opšti zaključak da je najcelishodnije kada se slabije oklopnomehanizovane snage rasporede na desantnoj prostoriji a glavne grupišu u njenoj blizini i da je to bolje nego da se dovode iz dubine. Od toga može da se odstupi kada one imaju alternativnih zadataka — intervenciju na više desantnih prostorija ili pravaca.

Izviđanje zemljišta je važan uslov uspešnog vođenja borbe sa desantom. Svi pravci koji vode ka objektima i rejonima desanta detaljno se izviđaju i proučavaju. Ukoliko ima dovoljno vremena, dobro je da niže starešine i vozači tenkova izvide pravce kretanja

i dejstva, pogotovu ako ima prepreka koje mogu da uspore kretanje ili otežaju dejstvo. Poznavanje zemljišta, njegovih odlika, kad-kad može da bude presudna prednost nad protivnikom.

Osnovu vatrenog sistema čine artiljerijska, protivoklopna, protivpešadijska vatra i vatra iz svih sredstava protivvazdušne odbrane. Sistem vatre mora da se usredsredi na težište napada i organizuje se za račun jedinica koje napadaju desant. On treba da je u skladu s vatrenim mogućnostima jedinica. Stoga je potrebno u toku izviđanja dobro proučiti zemljište, urediti vatrene položaje i odrediti signale za otvaranje, prekid i prenošenje vatre, i uskladiti sve elemente sadejstva, upravljanja vatrom i komandovanja.

Operativni poredak se obrazuje na osnovu svestrane analize svih činilaca i uslova za vođenje operacije protiv desanta. S obzirom na to da se operacija izvodi na relativno malom prostoru i da brzina dejstva ima primarnu ulogu operativni poredak se obrazuje tako da se njime osigurava najveća brzina dejstva i što jači početni udar. Snage koje sudeluju u operaciji protiv desanta načelno mogu da imaju ove elemente operativnog poretka: snage za odbranu važnijih objekata (najčešće su to lake divizije i brigade KoV i jedinice teritorijalne odbrane); snage za napad, čiju osnovu čine oklopnomehanizovane jedinice, mehanizovana pešadija, drugi rodovi i jedinice teritorijalne odbrane; snage za vatrenu podršku i protivoklopnu borbu (artiljerijske grupe, protivoklopni odredi i grupe za zaprečavanje); snage za PVO koje se formiraju od artiljerijsko-raketnih jedinica; i rezerva (čine je uglavnom oklopnomehanizovane jedinice, pešadija i jedinice teritorijalne odbrane).

Borbeni poredak oklopnomehanizovanih jedinica se sastoji od borbenog ešelona ili napadnih kolona, sredstava za podršku (artiljerijska grupa, protivoklopni odred, artiljerijsko-raketne jedinice protivvazdušne odbrane, grupa za zaprečavanje) i rezerve, a prema potrebi obrazuju se i grupe za opravku puteva.

Artiljerija sa većim dometom i većom brzinom gađanja raspoređuje se tako da može prva da otvori vatru po desantu. Artiljerijska vatra se planira prema prostoru i vremenu i u skladu sa dejstvom glavnih snaga. U podršci glavnih snaga mogu da učestvuju i artiljerijske jedinice koje podržavaju snage u zahvatu fronta.

Inžinjerijske jedinice se koriste za zaprečavanje, utvrđivanje i uređivanje pravaca nastupanja oklopnomehanizovanih jedinica, zatim za uklanjanje minsko-eksplozivnih prepreka i za rušenje poletno-sletnih staza na desantnoj prostoriji.

Izviđačke jedinice izviđaju u širem zahvatu desantne prostorije, oslanjajući se na jedinice teritorijalne odbrane i stanovništvo. Os-

matranje i izviđanje zone, uključiv i vazdušni prostor, organizuje se tako da se isključi svaka mogućnost iznenađenja. Posebno je važno da se blagovremeno otkriju lažni protivnikovi desanti.

Dejstvo oklopnomehanizovanih jedinica

Oklopnomehanizovane jedinice mogu da budu: u sastavu snaga koje izvode operaciju protiv desanta (najčešće je tako); u svojim zonama dejstva i prilikom marša, gonjenja (posle uspešne borbe u susretu), odstupanja i slično; a izuzetno mogu da budu organizator i nosilac operacije protiv desanta na osobito važnim operativno-taktičkim prostorijama.

Dejstva počinju u toku pripremanja desanta i traju od trenutka kada je otkriven pa do njegovog potpunog uništenja. Borbena dejstva svih snaga i sredstava su jedinstvena, međusobno se dopunjuju i uslovljavaju, mada neka mogu da se izvode i vremenski i prostorno odvojeno. Kada se oklopnomehanizovane jedinice uvode u borbu vrše se najnužnije dopune u pogledu zadataka i organizacije sadržaja. Izvođenje operacije načelno se može podeliti u četiri faze. U prve dve nosioci dejstva, načelno su ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana i artiljerijsko-raketne jedinice protivvazdušne odbrane, a jedinice kopnene vojske i teritorijalne odbrane samo ako se desant priprema na privremeno zaposednutu teritoriju; nosioci dejstva u trećoj i četvrtoj fazi su jedinice kopnene vojske i teritorijalne odbrane.

Prva faza podrazumeva dejstvo po vazdušnodesantnim snagama, transportnoj avijaciji i helikopterima u rejonima prikupljanja i ukrcavanja. Rezultati dejstva mogu biti krupni, ponekad i odlučujući, što zavisi od snaga ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane. Ako je reč o operativnom desantu koji se priprema u dubokoj pozadini (izvan naše teritorije), nema mogućnosti za uspešna dejstva u toj fazi, ali kad se priprema na privremeno zaposednutoj teritoriji, može da se odgodi ili da se već u pripremnjoj fazi potpuno onemogućí efikasnim dejstvom jedinica kopnene vojske i teritorijalne odbrane po najvažnijim objektima (aerodromima, transportnim sredstvima, sistemu VOJIN, komandnim mestima i dr).

Druga faza je borba sa desantom za vreme letenja i prevoženja. Nosilac dejstva je u prvom redu lovačko-bombarderska i lovačka avijacija, a osnovni cilj je uništenje što većeg broja transportnih letelica. Na pravcu naleta transportnih ešelona angažuju se artiljerijsko-raketne jedinice PVO i sredstva protivvazdušne odbrane oklopnomehanizovanih jedinica.

Treća faza obuhvata dejstvo na desant za vreme spuštanja, prizemljenja i sređivanja. To je i odlučujuća faza u kojoj se dejstvuje po odvojenim rejonima i objektima. Ma koliko bile dobro uvežbane i osposobljene, vazdušnodesantne jedinice ne mogu brzo da se srede, već im je potrebno vreme da se orijentišu, prikupe, srede i stupe u organizovano dejstvo. To treba maksimalno iskoristiti, odnosno dejstvovati svim raspoloživim snagama i sredstvima. Oklopnomehanizovane jedinice su tada najopasniji protivnik desantu, pogotovu ako su najpovoljnije raspoređene na desantnoj prostoriji ili u njenoj neposrednoj blizini.

Snage za odbranu važnijih objekata na desantnoj prostoriji, uključiv i naoružano stanovništvo, takođe odmah stupaju u dejstvo. Tenkovi koji su ranije raspoređeni i maskirani na desantnoj prostoriji otvaraju vatru i sprečavaju sređivanje desanta, čime glavnim snagama znatno olakšavaju napad. Posebno je značajno da jedinice teritorijalne odbrane održe važne topografske tačke i taktičke objekte i da ne dozvole protivniku da zauzme važne objekte kao što su mostovi, tesnaci, dominantni položaji i slično.

Jedinice sa objekata koji nisu ugroženi takođe dejstvuju (jedan njihov deo) samostalno ili sadejstvuju glavnim snagama određenim za napad. Branjeni objekti se ne napuštaju, jer prvi talas desanta mogu da čine samo pomoćne snage za demonstrativna dejstva.

Oklopnomehanizovane jedinice kreću u napad prema planu operacije. Dejstvuju brzo, energično i koncentrično (u marševskom ili evolucionom poretku), a štite ih snage PVO uz primenu svih mera maskiranja i protivvazdušne zaštite. Osobito je važno da što pre dođu u borbeni dodir sa desantom i da se tako zaštite od dejstva avijacije koja podržava desant. Treba da se koriste raznovrsnim oblicima manevra i da ostvare punu dinamiku dejstva i pokreta. Napad se usmerava onim pravcima kojima će se desant najbrže razbiti na manje delove. Stoga se napad na glavne snage izvodi na relativno uskom frontu. Treba izbegavati da se oklopnomehanizovane jedinice upuštaju u dugotrajnu borbu sa osiguravajućim delovima, koji mogu biti spuštene i do 5 km od glavnih desantnih snaga. Te delove valja razbiti iz pokreta i što pre napasti glavninu. Nadmoćnost na pravom mestu i u pravi čas je povoljna prilika kojoj uvek treba težiti. Vrlo je celishodno da pojedine tenkovske čete ili bataljoni dejstvuju sa mesta (1—2 topovska plotuna radi što veće preciznosti vatre).

Ako je desant suviše jak i nema dovoljno snaga za njegovo razbijanje i uništenje, udari se usmeravaju u bokove i iz pozadine. Veoma je značajno da se desant što pre odbaci od prostorije koja

može da mu posluži za »pothranjivanje« snaga. Ukoliko je desant uspeo da zauzme takve prostorije, borbena dejstva s njim se izvode po načelima borbe sa snagama kada su u okruženju.

Četvrta faza dejstva nastaje po spuštanju desanta. Svrha joj je da se spreči uspostavljanje osnovice za njegova sledeća dejstva. U toj fazi je bitno da li je desant uspeo da se sredi i ovlada objektima koji su njegov cilj. Bez obzira na to, dejstva se izvode s krajnjom upornošću, a važni objekti se moraju braniti čak i ako su branioci opkoljeni.

Kada desant uspe da zauzme važne objekte i položaje i time ostvari svoj cilj, napad na njega se izvodi prema načelima napada na odbranu organizovanu na brzu ruku. To je jedna od najtežih varijanata, jer je tada desant potpuno sređen i razvijen a sredstva za podršku efikasna, pogotovo njegova avijacija. U tom slučaju snage koje su određene za napad nastupaju sa kružne ili polukružne osnovice s jasno izraženim pravcima glavnog udara, u kom se prvenstveno grupišu oklopnomehanizovane jedinice sa svim sredstvima podrške. One treba da se uklone i probiju u dubinu borbenog raspređa, do glavnih objekata desanta.

Napad se izvodi u dve etape. U prvoj je cilj rasecanje desanta i taj zadatak pripada prvenstveno mehanizovanoj pešadiji i oklopnomehanizovanim jedinicama. Druga etapa podrazumeva uništavanje desanta, i to je, načelno, posao pešadijskih lakih divizija i brigada KoV i jedinica teritorijalne odbrane. One oklopnomehanizovane jedinice koje su u rezervi uvode se u borbu kad treba brzom intervencijom sprečiti desant u pokušaju da se probije i spoji s jedinicama na frontu ili kada nastoji ovladati objektima koji bi mu pružio povoljne uslove da organizuje odbranu.

Prilikom spuštanja vazdušnih desanata mora uvek da se računa na snažnu protivnikovu vazduhoplovnu podršku radi odsecanja prostorija i onemogućavanja pokreta našim glavnim snagama ka objektima napada. Može da se računa i na to da će protivnik nastojati da manjim desantima posedne najvažnije objekte i pravce nastupanja svojih snaga kako bi im stvorio što povoljnije uslove za opšti uspeh. I snage s fronta će nastojati da probiju našu odbranu kako bi se što pre spojile sa desantom. Zbog toga oblik dejstva i veličina snaga koje učestvuju u borbi protiv desanta zavise, pored ostalog, od sposobnosti snaga koje su na frontu da se suprotstave protivniku i onemoguće ga da se probije i spoji sa desantom.

U borbi sa desantom treba uvek računati na njegov dugotrajan i žilav otpor. Osim toga, i najteža situacija po desant može da se promeni i okrene njemu u korist. Protivnik to može da ostvari spu-

štanjem novih desantnih snaga čak i po cenu da budu uništene, samo da bi razvukao protivdesantnu odbranu, ili pak, upotrebom rezervi radi ojačavanja snaga koje se bore u okruženju.

Opšti zaključak

Na našem ratištu moguća je upotreba strategijskih i operativnih desanata, pogotovo u početnom periodu rata. Takođe se može očekivati masovna primena taktičkih (helikopterskih) desanata. Prema tome, naš sistem opštenarodne odbrane mora biti pripremljen za dejstva protiv desanata svih vrsta i razmera. On mora biti efikasan, uporan i istrajan u toj meri da uvek spreči protivnika da zauzme važne desantne prostorije, jer bi se u protivnom mogao znatno pogoršati strategijsko-operativni položaj naših oružanih snaga.

Dejstva protiv operativnog desanta izvode unapred određene jedinice JNA i teritorijalne odbrane i ostale snage opštenarodne odbrane, s tim što su objedinjene pod jedinstvenom komandom. No one, ipak, ne treba da budu usmerene samo na branjenje desantnih prostorija, već da su uvek spremne da pariraju mogućim iznenađenjima.

Vreme je odlučujući činilac i od njega zavisi uspeh ili neuspeh u operaciji protiv desanta. I slabije snage mogu da postignu rezultate ako otpočnu dejstva na vreme i uz to — brzo i energično.

Dobra organizacija komandovanja i sadejstva u svim fazama operacije osnovna su pretpostavka uspeha.

U sadejstvu sa ostalim delovima kopnene vojske, ratnog vazduhoplovstva, ratne mornarice i ratne rečne flotile, oklopnomehanizovane jedinice izvode operaciju protiv desanta po fazama, a težište i najmasovnija dejstva su u trećoj i četvrtoj. Njihova upotreba u operaciji se temelji na strategiji naše oružane borbe i principima njihove upotrebe u njoj. Zato je uvek potrebno proveravati i stvaralački primenjivati načela o upotrebi (na obuci i vežbama komandi, starešina i jedinica) i pronalaziti sve bolja rešenja.

Operacija protiv desanta svakako je kompleksnija tema. Ovo je pokušaj da se nešto potpunije obradi samo ono u njoj što neposredno određuje funkciju suprotstavljanja desantu, s težištem na upotrebi i dejstvu oklopnomehanizovanih jedinica. Naša doktrina nas upućuje na stalno izučavanje upotrebe i dejstava tih jedinica, tim više što je desant u savremenim armijama sastavni deo takozvane treće dimenzije, koja sve više dobija na značaju.